

ստակ կուտան ու հում մետաքսը դըր-
սէն կը բերեն . ուստի աս գիւտը մեր

դարուն խիստ երեւելի գիւտերէն մէ-
կը պիտի ըլլայ :

ԲՆԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Պատկերներ :

ՊԱՆԿԱԹԵՒԻՒՆԻ կ'ըսուին ընդհանրա-
պէս ան կենդանածինները որ իրենց
թւերուն վրայ լայն մաշկ մը ունենա-
լով կրնան օդուն մէջ վերանալ ու
թռչիլ : Սամկօրէն աս կենդանիները
թռչնոց կարգը կը սեպուին , բայց ի-
րօք կատարեալ չորքոտանի են : Եւ
որ կուրծքերնուն՝ ոմանք ալ փորեր-

նուն վրայ ծիծեր ունին . ամէնքն ալ
գիշերային են , ու գլխի վար իջնելով
իրենց ետեւի ոտուններովը պատիկամ
ծառի վրայ կը կաշին կը կենան :

Բնապատումները բոլոր մաշկա-
թւերուն կարգը երկու սեռ կը բաժ-
նեն . մէկ սեռին տակը եղածներուն
կապիտիս՝ կ'ըսեն , մէկաւորներուն չլի-
կամ Բուսն Ֆալկաթիս : Սակայն իսնե-
րուն թւերը շատ լայն չեն , հապա-
միայն այնչափ որ անոնցմով կրնան օ-
դուն մէջ իրենք զիրենք քիչ մը բըռ-
նել , ու ծառէ ծառ թռչիլ . ասոնք

1 Բնապատումները ասոնց ընդհանուր անուն
մը տալ ուղեղով յունական բառով Ֆեռոպիս (Գղ.
Cheiroptère) կ'ըսեն . մենք Գալիսիս բառը 'ի նախ-
նեաց ունենալով՝ կրնանք ան բառին տեղը գործ-
ածել : Աւելի սովորական է մեզի Չլիթի կամ
Չլիթիս , Չիլի , Չլիթի ըսելը (որ կենդանւոյն
ձայնէն առնուած կ'երևնայ) . Սամկօրէն « իլիթիս »
ալ կ'ըսուի . տճկ. իլիթ գառն , կամ Եւրիթի , լեյրտի
գառն , լեյրիթի :

1 Գղ. յունական բարդութիւն Galeopithecus.

2 Գղ. Pteropode կամ Pterope, որ յոյն բառ
է , ու կը նշանակէ Բեռք կամ Բեռքաւոր :

ինչուան հիմա միայն Հնդկաց ծովուն կղզիները գտնուած են. տեղացիք ալ կ'որսան զիրենք ու կ'ուտեն : Եսոնց մէկ տեսակը միայն ծանօթ է՝ որ կարմիր կապկաքիս կ'ըսուի, ու կատուի չափ է : Իսկ հասարակ մաշկաթեւները կամ չղջիկները շատ տեսակ են. ասոնց մէջ խիստ խոշորները արեւելեան Հնդկաստանի անտառները կը գտնուին, իսկ մանր տեսակները գրեթէ ամէն տեղ : Եայտնի է ամենուն որ չղջիկները բոլոր ձմեռը բարձր տեղեր ու ճեղքերու մէջ թմրած կը մնան : Երեսնց կերակուրը ամառը օդուն մէջի միջատներն են : Եւ չեղու ատեն շատ վարպետ են ինչ և իցէ արգելքէ զգուշանալու և իրենց ընթացքը փոխելու : Սփառանցանի բռնագէտը 1793ին ասոնցմէ մէկքանին կուրցուցեր ու թողեր է որ թռչին. տեսեր է որ անոնք ալ աչք ունեցողներուն պէս աղէկ կը թռչին ու ասդիս անդին զարնուելէն կը զգուշանան եղեր :

Ես պատկերին մէջ երեցածը Եաւա կղզին մէջ գտնուած խոշոր չղջիկն է, որ տեղացւոց լեզուովը Վալուն կամ Վալունի կ'ըսուի :

Եսոր երկայնութիւնը մէկ ոտք է. երկու թևերը բացած ատենը՝ մէկ թևէն ինչուան մէկալ թևին երկայնութիւնը 5 ոտք է : Երեսունըչորս ակուայ ունի. 16 հատ վերի ծնօտին, 18 հատ ալ վարինին վրայ : Եւեւրուն գոյնը մոթ կարմիրի կը զարնէ. իսկ գլուխն ու մարմինը ընդհանրապէս սևի կը զարնեն :

Վալունը Եաւային ցած կողմերը շատ կը գտնուի, ու միշտ շատը մէկ տեղ ցորեկը բարձր ծառի վրայ ետևի ոտուրներուն ճանկերովը բռնած՝ ծառին ճիւղերէն գլխի վար կը կախուին, և ինչուան հարիւրաւորը մէկտեղ : Եատ կը սիրեն Հնդկաստանի մէջ եղած տեսակ մը թզենիի վրայ բնակիլ՝ որուն ճիւղերը շատ անգամ բոլոր գոցուած կ'ըլլան ասոնցմով : Ենդհանրապէս բոլոր օրը լուռ կը կենան. բայց

թէ որ յանկարծ խռովութիւն մը ծագի մէջերնին՝ սուր ձայներով կը ճուան : Ենանկ ուժով ճիւղերը ճանկած կը կենան, որ ինչուան թևերնին սաստիկ չթօթուեն՝ չեն կրնար խալըսիլ. ուստի թէ որ անանկ կախուած ատեննին զարնուելու ըլլան՝ վար չեն իյնար, հապա հոն կախուած կը մնան : Որսորդները հրացանը պարպելէն առաջ զանոնք կը վախցընեն, որպէս զի սկսին թռչելու, ու վերջը կը զարնեն : Երկուները արեւ մտնելուն պէս իրենց տեղերէն կ'ելլեն ասոնք, ու գեղերը՝ դաշտերը կ'իջնան կերակուր գտնելու համար :

Վալունին թռչիլը հանդարտ՝ ծանր ու շիտակ է, և երկար ատեն կրնայ թռչիլ : Վալունին որսը Հնդկաստանցոց մեծ զուարճութիւն է, որ լուսնկայ եղած գիշերները կ'ընեն, երբոր պտղատու ծառերուն վրայ կ'իջնայ. և շատ անգամ մէկ ժամուան մէջ ինչուան չորս հինգ հատը կրնան սպաննել :

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

ԴԱՏՏԻԱԳՈՒԹԻՒՆ

(Ե) Բարի վարք և Բարեպաշտութիւնը դաստիարակի մը ամեն նպատեւութեաներուն հիմը պիտի ըլլայ :

Ես բանն որ Լիկերոն ու Լուինտիլիանոս ճարտասանէ մը կը պահանջեն, քի թէ աղէկ մարդ ըլլայ ու կատարեալ առաքինի, նոյնը կը պահանջուի նաև անոնցմէ՝ որ տղաքը գիտութիւն ու առաքինութեամբ պիտի կրթեն. մանաւանդ թէ ասոնց աւելի հարկաւոր է աղէկ մարդ ըլլալը : Ե ասն զի գրեթէ անկարելի բան է որ կարենանք ամենայն սիրով ու բոլոր ջանքով աշխատիլ բանի մը վրայ՝ թէ որ մտքերնիս չդնենք թէ ան բանը մեր գլխաւոր գործն ու նպատակն է,